

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК І ТВОРЧОЇ САМОСТІЙНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Аналізується зміст, місце і роль педагогічної практики студента у процесі його професійної підготовки. Подано види завдань та науково-методичний інструментарій практики.

Для глибокого засвоєння студентами суми знань необхідна самостійна робота над теоретичним матеріалом, самостійне оволодіння професійними вміннями та навичками.

У сукупності форм і методів підготовки вчителів високої кваліфікації важливе місце належить педагогічній практиці, під час якої студенти вчаться свідомо, творчо застосовувати теоретичні знання з педагогіки, психології, методик, закріплюють педагогічні вміння, одержані в процесі вивчення учбових дисциплін.

Під час педагогічної практики студенти IV і V курсів дефектологічного факультету вчаться комплексному підходу до виховання учнів з проблемами в навчанні, реалізації органічної єдності усіх сторін виховання особистості дитини, здійснюючи зв'язок між теоретичним навчанням і майбутньою самостійною роботою в школі в якості вчителя-вихователя, оволодівають комплексом умінь і навичок творчо здійснювати усі види навчально-виховної і суспільної діяльності.

У процесі практики роль і обсяг самостійної роботи студента зростає значною мірою. Значно змінюється і рівень вимог до самостійної роботи. Це пояснюється тим, що під час практики особиста учбова діяльність студента вплітається в навчально-виховний процес школи. Адже під час практики посилюється процес самовиховання, спрямований на формування професійно-педагогічних якостей майбутнього вчителя. Саме тому робота студента-практиканта повинна носити творчий, самостійний, активний характер. Успішність навчання досягається в тому випадку, якщо студент буде систематично вести пошук ефективних форм і методів розв'язання педагогічних задач відповідно до цілей і завдань навчання і виховання дітей з особливостями фізичного і розумового розвитку. Тому виключно важлива роль практики у формуванні активності і творчої самостійності студентів. А значить, необхідно під час навчання студента в інституті готувати його до самостійної роботи, вчити його самостійно здобувати і осмислювати знання, творчо розробляти окремі проблеми, формувати прагнення до активних творчих форм навчання і виховання своїх учнів. І в цьому велику допомогу надає вивчення передового педагогічного досвіду. У процесі проходження практики студент має можливість безпосередньо спостерігати за роботою вчителів, їх творчими здобутками, елементами новаторства, ініціативи, які забезпечують ефективність навчання і виховання дітей.

Під час практики створюються сприятливі умови для цілісного глибокого вивчення дітей, адже навчально-виховна практика студентів охоплює значний період повсякденної систематичної роботи з ними. Ефективність практики обумовлюється вміннями враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, колективу класу і взаємовідносини між членами колективу. У зв'язку з цим у студентів виникає необхідність набувати досвіду самостійного вирішення педагогічних задач у конкретних ситуаціях, прагнути до перевірки ступеня своєї готовності до самостійної педагогічної діяльності. Це значить, що в період практики необхідно найбільшою мірою стимулювати професійну самоосвіту і самовиховання майбутніх учителів дефектологів.

У спеціальних школах, де студенти проходять практику, проводяться зустрічі, бесіди з передовими вчителями і вихователями, творче обговорення сучасних педагогічних проблем, участь в конференціях, педрадах, методичних об'єднаннях. Все це сприяє розвитку самостійності, творчого відношення до своєї педагогічної діяльності. Таким чином студенти оволодівають методикою наукового аналізу і узагальнення педагогічного досвіду. Вони мають можливість вивчати передовий досвід, використовувати його в своїй майбутній педагогічній роботі. Дуже важливо, щоб вивчення досвіду кращих учителів було складовою частиною в усіх видах діяльності студента-практиканта.

Згідно програми, студент проводить навчально-виховну роботу з учнями в різних напрямках: психолого-педагогічне вивчення учнів і колективу, планування роботи, проведення уроків, позакласна робота з предметів, робота на місці класного керівника, проводить роботу з батьками учнів, методичну і науково-досвідну роботу.

Програмою педагогічної практики передбачено проведення студентами як локальних досліджень, обмежених терміновими рамками, так і досліджень, які стосуються усього періоду навчання: вивчення особистості учня, комплексне вивчення колективу класу, в якому студент проходить практику, здійснення психолого-педагогічного аналізу уроку та виховних заходів по відношенню до учнів, складання психолого-педагогічних характеристик на основі спеціально розроблених методик.

У цій діяльності, яку організує і направляє методист, питома вага належить самостійній роботі студента-практиканта. Дуже важливо, щоб уже з перших уроків педагогічної практики студент включився в проведення науково-дослідної роботи. Особливо це стосується студентів-дипломників. Адже під час практики вони здійснюють експериментальні дослідження на основі тих методик, які ними розроблені перед початком педагогічної практики. Важливо, щоб уже під час настановчої конференції студенти знали тематику доповідей, з якими вони будуть виступати на внутрішньовузівській науковій конференції.

На IV курсі студент самостійно працює над певною дидактико-методичною або психологічною темою, вивчає теоретичні джерела з обраної теми, веде спостереження на уроках вчителів, аналізує їх і свої проведені уроки і на цій основі виконує курсову роботу, згідно навчального плану.

Студенти-практиканти V курсу беруть участь у семінарах з актуальних загально дидактичних і методичних проблем, які проводяться в школі під час педагогічної практики, включаються в роботу шкільних методичних об'єднань.

З перших днів практики студенти починають оволодівати системою навчально-виховної діяльності вчителя і вихователя. Результати цієї роботи багато в чому залежать від ступеня самостійності студентів. Вони знайомляться з планом навчально-виховної роботи школи і вчителів, вивчають плани методичних об'єднань учителів початкових класів або вчителів-предметників, залежно від виду практики, знайомляться із шкільними кабінетами та їх приладами, з шкільними майстернями тощо. Одночасно практиканти здійснюють психолого-педагогічне вивчення особистості окремих учнів і особливостей дитячого колективу з метою подальшого планування керівництва процесом навчання і виховання дітей.

Цю роботу студенти проводять протягом всієї практики. Змістом цієї роботи є вивчення особових справ учнів, стану їх успішності, бесіди з учителями і ознайомлення з планами їх роботи, спостереження за учнями під час навчання в класі і в позакласній діяльності, вивчення письмових робіт учнів, бесіди з активом класу, з батьками учнів та ін.

На основі такого детального всебічного вивчення шкільної діяльності студенти складають психолого-педагогічну характеристику особистості учня або класного колективу. В ній розкриваються причини, намічаються шляхи подолання негативних навичок поведінки в дітей та шляхи удосконалення роботи з колективом класу. На цій основі здійснюється планування студентами навчально-виховної роботи на весь період практики.

Студенти систематично планують уроки і всі види позакласної роботи з навчальних дисциплін, розробляють плани виховних заходів з учнями класу, до якого вони прикріплені.

Особливе місце займає індивідуальне планування, в якому передбачені всі напрямки роботи практиканта. Цей вид діяльності студентів контролює і направляє методист. У процесі самостійного планування практиканти вчать підводити підсумки навчально-виховної роботи з учнями за певний відрізок часу, підбирати оптимальні засоби і форми діяльності, аналізувати їх з метою подальшого вдосконалення своєї роботи.

Важливою умовою успішного проведення педагогічної практики є глибоке вивчення студентами шкільної документації: навчальних програм, підручників, навчально-методичних посібників, календарних та поурочних планів учителів. В результаті роботи з цими матеріалами студент має можливість вибирати методи і прийоми активізації пізнавальної діяльності учнів, критерії відбору матеріалу для кожного етапу уроку, здійснюючи корекційно-виховні заходи до кожного учня.

Великого значення з перших днів практики набуває процес спостереження за роботою вчителя. Результати цієї роботи фіксуються в щоденниках.

На основі аналізу і оцінки досвіду вчителів студенти усвідомлюють позитивні сторони цієї роботи з метою використання кращого досвіду в своїй педагогічній діяльності.

Паралельно з вивченням досвіду вчителя практикант повинен вести спостереження за всіма видами діяльності учнів, пояснюючи результати цих спостережень з точки зору педагогічної теорії.

Найбільш важливим етапом педагогічної практики є самостійна розробка студентом планів-конспектів уроків на основі вивчення програм, методичної літератури, виготовлення наочних посібників тощо.

Увага студентів привертається до продумування всіх сторін їх діяльності, використання досягнень сучасної психолого-педагогічної науки, досвіду кращих учителів при організації навчально-виховного процесу.

Важко переоцінити і таку необхідну якість майбутнього вчителя, як уміння критично оцінювати результати практики, проведені уроки та виховні заходи на основі аналізу за єдиною схемою, в якій поєднуються загально-дидактичні, психологічні й методичні напрямки. З урахуванням зауважень методиста, вчителя та студентів-практикантів, які беруть участь в обговоренні уроків та виховних заходів, поступово формуються, закріплюються професійно-педагогічні уміння та навички, удосконалюється рівень самооцінки студента.

Усі ці компоненти педагогічної практики за умови її правильної організації у вузі є запорукою творчої самостійності та суспільно активної діяльності майбутнього вчителя.

Матеріал надійшов до редакції 19.09.2000 р.

Тарасенко Н.В. Формирование профессиональных навыков и творческой самостоятельности студентов в процессе педагогической практики.

Анализируется содержание, место и роль педагогической практики студента в процессе его профессиональной подготовки. Представлены виды заданий и научно-методический инструментарий практики.

Tarasenko N.V. Formation of Students' Professional Skills and Creative Independence in the Process of Pedagogical Practice.

The article analyses the content, place and role of a student's pedagogical practice in the process of their professional training. The author gives types of tasks and methodological instruments of practice.